

DOI: 10.33310/2518-7813-2019-67-4-188-192

УДК:377:378.091.12:005.966.5

Світлана САДОВЕНКО

*аспірантка кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності
Запорізького національного університету, м. Запоріжжя, Україна;
науковий керівник: Г. В. Локарева, доктор педагогічних наук, професор
e-mail:svetlana.sad71@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ ТА РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ

У статті досліджуються проблеми підготовки психолого-педагогічної компетентності викладача, питання його професійного розвитку на сучасному етапі модернізації освітнього простору. Розглядаються поняття «умови», «організаційні умови», «педагогічні умови», «організаційно-педагогічні умови» стосовно розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів технічного коледжу. Зазначено, що ключовою організаційно-педагогічною умовою підготовки та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу є створення ефективної та цілісної системи науково-методичної роботи. В статті робиться висновок, що для систематизації, узагальнення та методичного обґрунтування досвіду роботи, для забезпечення розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів доцільним є розробка та впровадження спекурсу, в тому числі в дистанційній формі.

Ключові слова: організаційно-педагогічні умови, науково-методична робота, спеціальні дисципліни, технічний коледж, педагогічна діяльність.

Проблема розвитку психолого-педагогічної компетентності викладача технічного коледжу стає надзвичайно актуальною в умовах комплексного реформування всього освітнього простору України. В червні 2019 року був прийнятий закон Про фахову передвищу освіту, який визначає місце, значення та статус коледжів на сучасному етапі освіти. Велика увага в новому законі приділяється питанню забезпечення якості фахової передвищої освіти. Як одна з умов цього процесу є визначення та послідовне дотримання вимог щодо компетентності педагогічних (науково-педагогічних) працівників та безперервний професійний розвиток персоналу [3]. Безперечно, що без професійного самовдосконалення, зростання, розвитку викладача будь-які зрушення в освіті, реформи та інновації будуть просто неможливі. Тому розглянемо яким чином поняття професійного розвитку, умов формування психолого-педагогічної компетентності викладача представлено в роботах вітчизняних науковців.

Увага з боку багатьох сучасних дослідників обумовлена важливістю цієї проблеми. Ми бачимо розгляд питання професійного зростання викладача, організаційно-педагогічних умов розвитку його компетентностей в роботах Крушельницької О. В., Лук'янихіна В. О., Підласого І. П., Назоли О. В., Зубко А. М., Нісімчука А. С., Чижевського Б. Г., Прокопенко І. А. [2; 5; 8; 6; 7; 4; 13; 9]. Тлумачення означених понять надається і в сучасних енциклопедіях та словниках. Проте питанням формування

організаційно-педагогічних умов підготовки та розвитку психолого-педагогічної компетентності саме викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу не приділено достатньої уваги. Тому метою нашої статті є визначення принципових аспектів формування та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу, виявлення тих організаційно-педагогічних умов, що сприятимуть професійному зростанню викладача, його педагогічному вдосконаленню, без яких розкриття творчого потенціалу педагога буде неможливим.

Отже, проаналізуємо, яким чином довідкова література та сучасні науковці трактують поняття професійного розвитку. В Енциклопедії освіти, наприклад, визначення професійного розвитку тлумачиться як процес формування суб'єкта професійної діяльності, тобто системи певних властивостей в умовах неперервної професійної освіти, самовиховання та здійснення професійної діяльності. Автори вважають, що у процесі професійного розвитку особистість оволодіває системою професійно важливих якостей, до якої входять комунікативні, мотиваційні, характерологічні, рефлексивні, освітні, інтелектуальні, психофізіологічні властивості людини [14]. Безумовно, що ця характеристика буде актуальною і для визначення професійного розвитку викладача спеціальних дисциплін технічного коледжу.

У дослідженнях Крушельницької О.В. поняття професійного розвитку уточнюється: це набуття

працівником нових компетенцій, знань, умінь і навиків, які він використовує чи буде використовувати у своїй професійній діяльності; це процес підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації працівників з метою виконання нових виробничих функцій, завдань і обов'язків нових посад [2]. Для нас у цьому визначенні є принциповим використання поняття «компетенції» та зв'язок професійного розвитку з націленістю особистості на перспективне кар'єрне зростання.

Лук'янихін В.О. додає до вищезазначеного, що професійний розвиток пов'язаний з формуванням у співробітників організації нових професійних навичок і знань [5]. Тому навчально-методична, науково-методична робота в технічному коледжі повинна бути організована таким чином, щоб забезпечувати можливість для постійного розвитку психолого-педагогічних компетентностей викладача, його професійного зростання та самовдосконалення. Відповідно, створення організаційно-педагогічних умов підготовки та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів є нагальною необхідністю. Визначимось, як трактуються поняття «умови», «організаційні умови», «педагогічні умови», «організаційно-педагогічні умови» в довідковій та науковій літературі.

Академічний тлумачний словник української мови [12] визначає декілька значень слова «умова/и», серед яких:

- необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь;
- обставини, особливості реальної дійсності, при яких відбувається або здійснюється що-небудь;
- сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь.

У Великому тлумачному словнику (ВТС) до поняття умови додається наступне: правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь [1]. В педагогічній літературі виокремлюються наступні специфічні аспекти визначення поняття «умови»: сукупність зовнішніх та внутрішніх обставин освітнього процесу, від реалізації яких залежить досягнення поставлених дидактичних цілей [7,167].

Поняття «організаційно-педагогічні умови» дуже рідко розглядається в єдності цих двох складових: організаційні та педагогічні. Частіше можна зустріти визначення щодо організації, організаційних умов освітнього процесу та власне умов педагогічних. У Словнику психолого-педагогічних термінів і понять [11] вказуються наступні синонімічні значення стосовно терміну «організація»: облаштування, об'єднання, угруповання, приве-

дення в систему, формування певної структури й її адміністрування; а дієслово «організувати» розуміється як: приступати або підступати до здійснення чогось, розпочинати щось, братися за щось, уживати якихось заходів, щось упорядковувати.

Більш ґрунтовне тлумачення організації як педагогічної категорії ми зустрічаємо в дослідженнях І.П. Підласого. На думку науковця, організація – «...це впорядкування дидактичного процесу за певними критеріями, надання йому необхідної форми для найкращої реалізації поставленої мети» [8, 25]. В такому контексті форма визначається дослідником як спосіб існування процесу освіти, тобто оболонка, яка забезпечує його внутрішню сутність, єдність логіки та змісту, що пов'язана з порядком його здійснення. Таким чином, організація є одним з ключових компонентів системи педагогічного процесу, тому, погоджуючись з І.П. Підласим, визначаємо цей компонент організаційно-управлінським, який разом із цільовим, змістовим та результативним компонентами утворює означену систему [8, 162–164].

Педагогічні умови характеризуються в довідковій та науковій літературі з врахуванням різних аспектів діяльності викладача та не мають однозначного трактування. Деякі науковці констатують термінологічну неоднозначність і невизначеність цього поняття і, таким чином, існування суперечності між необхідністю наукового осмислення поняття «педагогічні умови» як ключового терміна і ступенем розробленості цього родового поняття в теорії педагогіки, що потребує пошуку, передусім, загальних науково-методологічних підходів.

О. В. Назола, наприклад, в своїх дослідженнях визначає педагогічні умови як «...сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, які позитивно впливають на ефективність і результативність навчально-виховного процесу» [6]. Слід зазначити, що результативність та ефективність навчально-виховного процесу є важливою не тільки для студентів, школярів та вихованців, але й для педагогічних працівників, які теж навчаються бути викладачами, в яких необхідно виховувати прагнення до самовдосконалення та професійного зростання.

Досить цікавою для нашого дослідження є точка зору на тлумачення цього поняття Прокопенко І. А. Науковець говорить про педагогічні умови як про «взаємопов'язаний і взаємодіючий комплекс заходів навчально-виховного процесу, який забезпечує розвиток особистісних мотивів навчання...» [9].

Як ми вже зазначали, визначенню поняття «організаційно-педагогічні умови» присвячено

дослідження, які трактують його з різних позицій та сфер застосування. Так А. М. Зубко [4], класифікуючи організаційно-педагогічні умови вдосконалення навчального процесу, говорить про умови, які забезпечують процес навчання, в тому числі рівень професійності тих, хто навчає та ступінь готовності до навчання тих, хто навчається. Також дослідник вказує організаційно-педагогічні умови як такі, що забезпечують удосконалення навчального процесу: матеріально-технічне та навчально-методичне. Ця точка зору для нас є дуже важливою, оскільки вказує саме на навчально-методичну складову цього широкого для визначення поняття.

В дослідженнях інших сучасних науковців ми бачимо розуміння організаційно-педагогічних умов як взаємопов'язаних обставин і способів організації педагогічного процесу, які утворюють певну систему та визначають ефективність функціонування цього процесу.

А у Б. Г. Чижевського організаційно-педагогічні умови визначаються як функціональна залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різноманітних проявах [13].

Отже, впроваджувати організаційно-педагогічні умови підготовки та розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів доцільно системою, а для їх створення перш за все необхідно розробити в закладі освіти таку систему науково-методичної роботи, яка б забезпечувала їх ефективне зростання. Аналіз проблеми розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів показує, що на практиці існуюча система роботи є недосконалою. Суттєві недоліки пояснюються протиріччями, які склалися в нашій освіті роками. Вважалося, що наявність диплома спеціаліста (магістра) з будь-якої технічної спеціальності автоматично дає можливість і повноваження займатись людині з інженерною освітою педагогічною діяльністю. Тут існують певні протиріччя, бо з одного боку, від будь-якого викладача вимагають якість викладання дисципліни, знання методик, активних форм і прийомів роботи, застосування інноваційних технологій тощо, а з іншого – відсутність психолого-педагогічної підготовки такого викладача унеможливує очікуваний від нього результат та якість роботи. Таким чином, відсутність або недостатній рівень розвитку психолого-педагогічних компетентностей призводить до суттєвих недоліків в педагогічній діяльності. Під-

вищення кваліфікації в тих формах, які зараз застосовуються в закладах освіти один раз на п'ять років, не вирішує цю проблему. Певною мірою нове Положення про підвищення кваліфікації педагогічних працівників (2019) розширює можливості викладача щодо вибору форм та використання ресурсів, в тому числі інтернет-ресурсів, для власної самоосвіти. Але досвід роботи з початкуючими викладачами доводить, що без певної системи, спрямованості на конкретну мету та виконання заздалегідь сформульованих задач, всі ці спроби носять хаотичний характер та не приносять суттєвої користі, а іноді й шкодять. В наших попередніх публікаціях [10] ми аналізували ситуацію щодо проблем, які виникають в роботі початкуючого викладача, та розглядали досвід роботи семінару «Школа молодого за досвідом викладача» Індустріального коледжу ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет» міста Кам'янського.

Тому ключовою організаційно-педагогічною умовою підготовки викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів ми вважаємо створення в закладі освіти такої системи науково-методичної роботи, що дозволяє розвивати психолого-педагогічну компетентність викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів більш ефективно, тому що тільки після набуття необхідних, базових знань та вмінь з основ педагогіки, вікової психології, методики викладання молодими за досвідом викладачами можна переходити до подальшого розвитку їх психолого-педагогічних компетентностей.

Вважаємо, що для узагальнення та науково-методичного обґрунтування досвіду роботи, для забезпечення розвитку психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів є доцільним розробка та впровадження спецкурсу, в тому числі в дистанційній формі з використанням хмарних технологій, «Розвиток педагогічного потенціалу викладача». Оскільки проблема, що розглядається нами, є актуальною для більшості технічних коледжів, то в подальшому планується презентація та впровадження авторського спецкурсу на обласному рівні. Це дозволить провести системне дослідження щодо рівнів психолого-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін технічних коледжів, визначитись з колом питань, що турбують сучасного викладача в його педагогічній діяльності, сприяти вирішенню нагальних питань професійного розвитку викладача та формуванню висококваліфікованого спеціаліста.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник (ВТС) сучасної української мови. URL:<http://slovopedia.org.ua/93/53411/1005486.html>
2. Крушельницька О.В. Управління персоналом: навч. посіб. Київ: Кондор, 2003. URL:<http://sum.in.ua/s/umova>

3. Закон України Про фахову передвищу освіту. Розділ IV (п.6): Забезпечення якості фахової передвищої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>
4. Зубко А.М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2002. 22 с.
5. Лук'янихін В.О. Менеджмент персоналу: навч. посіб. / Суми: ВТД Університетська книга. 2004. 125 с.
6. Назола О.В. Педагогічні умови підвищення якості навчання іноземних мов курсантів вищих військових навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04/ Нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницьк, 2005. 20 с.
7. Нісімчук А.С. Педагогіка: Підручник. Київ: Атіка, 2007. СТ.167.
8. Підласий І.П. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів: Навч. Посібник. Київ: Україна, 1998. 343 с.
9. Прокопенко І.А. Формування професійно-менеджерської культури майбутнього вчителя: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2008. 226 с.
10. Садовенко С.Г. Методичні аспекти розвитку психолого-педагогічних компетентностей викладачів спеціальних дисциплін технічного коледжу. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Педагогічні науки*. 2018. № 2. С. 57-65.
11. Словник психолого-педагогічних термінів і понять / Упоряд.: Ю.В. Буган, В.І. Урупський. Тернопіль: Астон, 2001. 176 С.
12. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) <http://sum.in.ua/>
13. Чижевський Б.Г. Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні. Київ: Інститут педагогіки АПН України. 1996. 249 с.
14. Енциклопедія освіти. Академія пед. наук України / голов. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер. 2008. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1205134

References:

1. Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy [The Great Interpretive Dictionary of Modern Ukrainian] <http://slovopedia.org.ua/93/53411/1005486.html>.
2. Krushel'nyts'ka, O.V. (2003). Upravlinnia personalom: navch. posib. [Personnel management]. Kyiv: Kondor. <http://sum.in.ua/s/umova>
3. Zakon Ukrainy Pro fakhovu peredvyschu osvitu. [Law of Ukraine On Professional Higher Education] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>
4. Zubko, A.M. (2002). Orhanizatsijno-pedahohichni umovy udoskonalennia navchal'noho protsesu v systemi pidvyschennia kvalifikatsii pedahohichnykh kadrov [Organizational and pedagogical conditions for improving the educational process in the system of training of pedagogical staff]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. P.22. [in Ukrainian].
5. Luk'ianykhin, V.O. (2004). Menedzhment personalu: navch. posib. [Personnel Management]. Sumy: VTD Universytets'ka knyha. 125p. [in Ukrainian].
6. Nazola, O.V. (2005). Pedahohichni umovy pidvyschennia yakosti navchannia inozemnykh mov kursantiv vyschykh vijs'kovykh navchal'nykh zakladiv [Pedagogical conditions for improving the quality of foreign language teaching of higher military educational students]. Extended abstract of candidate's thesis. Khmel'nyts'k. 20p. [in Ukrainian].
7. Nisimchuk, A.S. (2007). Pedahohika [Pedagogical]. Kyiv: Atika. P.167. [in Ukrainian].
8. Pidlasyj, I.P. (1998). Diahnostyka ta ekspertyza pedahohichnykh proektiv [Diagnosis and expertise of pedagogical projects]. Kyiv: Ukraina. 343p. [in Ukrainian].
9. Prokopenko, I.A. (2008). Formuvannia profesijno-menedzhers'koi kul'tury majbutn'oho vchytelia [Formation of professional-managerial culture of future teacher]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv. 226p. [in Ukrainian].
10. Sadovenko, S.H. Metodychni aspekty rozvytku psyholoho-pedahohichnykh kompetentnostey vykladachiv spetsial'nykh dysyplin tekhnichnoho koledzhu. [Methodical aspects of development of psychological and pedagogical competences of teachers of special disciplines of technical college], *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu: zbirnyk naukovykh prats'*. Pedahohichni nauky, 2018, no.2, pp. 57-65.
11. Slovnyk psyholoho-pedahohichnykh terminiv i poniat' (2001) [Dictionary of psychological and pedagogical terms and concepts]. Ternopil': Aston. 176p. [in Ukrainian].
12. Slovnyk ukrains'koi movy. Akademichnyj tлумachnyj slovnyk (1970-1980). [Dictionary of the Ukrainian language. Academic Interpretative Dictionary] <http://sum.in.ua/>
13. Chyzhevs'kyj, B.H. (1996). Orhanizatsijno-pedahohichni umovy stanovlennia litseiv v Ukraini [Organizational and pedagogical conditions of formation of lyceums in Ukraine]. Kyiv: Instytut pedahohiky APN Ukrainy. 249 p. [in Ukrainian].
14. Entsylpediia osvity. (2008). [Encyclopedia of Education]. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian]. http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1205134

Светлана Садовенко. Формирование организационно-педагогических условий подготовки и развития психолого-педагогической компетентности преподавателей специальных дисциплин технического колледжа

В статье исследуются проблемы подготовки психолого-педагогической компетентности преподавателя, вопрос его профессионального развития на современном этапе модернизации образовательного пространства. Рассматриваются понятия «условия», «организационные условия», «педагогические условия», «организационно-педагогические условия» развития психолого-педагогической компетентности преподавателей технического колледжа. Отмечено, что ключевым организационно-педагогическим условием подготовки и развития психолого-педагогической компетентности преподавателей специальных дисциплин технического колледжа является создание эффективной и целостной системы научно-методической работы. В статье делается вывод, что для систематизации, обобщения и методического обоснования опыта работы, для обеспечения развития психолого-педагогической

компетентности преподавателей специальных дисциплин технических колледжей целесообразным является разработка и внедрение спецкурса, в том числе в дистанционной форме.

Ключевые слова: организационно-педагогические условия, научно-методическая работа, специальные дисциплины, технический колледж, педагогическая деятельность.

Svitlana Sadovenko. Formation of organizational and pedagogical conditions of preparation and development of psychological and pedagogical competence of teachers of special disciplines of technical college

The article deals with the problems of preparation of the teacher's psychological and pedagogical competence, the issues of his professional development at the present stage of modernization of the educational space. The terms «conditions», «organizational conditions», «pedagogical conditions», «organizational and pedagogical conditions» are considered. It is proved that creation of organizational and pedagogical conditions for preparation and development of psychological and pedagogical competence of teachers of special disciplines of technical colleges is an urgent need. The analysis of the problem shows that in practice the system of methodical work at the present stage is imperfect. Significant shortcomings are explained by the contradictions that have arisen in our education over the years, since the presence of a diploma of a specialist (master) in any technical specialty automatically gives the opportunity and authority to engage a person with engineering education pedagogical activity, despite the fact that the university curricula do not provide pedagogy, teaching methods, age psychology by potential teachers. There are some contradictions here, because on the one hand, any teacher requires the quality of teaching discipline, knowledge of methods, active forms and techniques, the use of innovative technologies, etc., and on the other – the lack of psychological and pedagogical training of such a teacher makes it impossible to expect the result from him and quality of work. It is stated that the key organizational and pedagogical condition for the preparation and development of the psychological and pedagogical competence of teachers of special disciplines of the technical college is the creation of an effective and holistic system of scientific and methodological work.

The article concludes that for the systematization, generalization and methodological substantiation of work experience, to ensure the development of psychological and pedagogical competence of teachers of special disciplines of technical colleges, it is advisable to develop and implement a special course for teachers of special disciplines, including in the distance learning.

Keywords: organizational and pedagogical conditions, scientific and methodological work, special disciplines, technical college, pedagogical activity.